

HERMENEVS

8^e JAARGANG, AFL. 4 — 15 DECEMBER 1935

Staring en de Ouden

Het is altijd belangwekkend eens na te gaan, welke betekenis de klassieke schrijvers hebben gehad voor onze vaderlandse dichters. Niet alleen, dat hun werken daardoor in helderder licht komen te staan, ook het gewicht van de antieke cultuur voor het tijdvak waarin zij leefden leren we daardoor beter kennen. Vooral de 17de-eeuwse letteren kunnen, zonder rekening met deze factor te houden, niet grondig gekend worden. Maar ook in later tijden heeft men hier van de klassieken veel geleerd, al liet men af het geleerde zo expres-selijk ten toon te stellen als dit vroeger het geval was geweest.

Niemand zal beweren, dat het klassieke element voor Staring, een van onze meest „Hollandse” dichters, van groot gewicht is geweest. Toch is het wel de moeite waard zijn houding ten opzichte daarvan eens kortelijks na te gaan.

Bladeren wij zijn gedichten zo eens door, dan zien wij slechts enkele malen een Latijns of Grieks motto onder de titel staan. Een enkel stukje is een bewerking naar een klassiek voorbeeld, als „God Serapis en de Roover”, naar de Anthologie, of het puntdicht „Uit Hesiodus”:

Een Dwaas begeert het gansche! een Wijze weet, hoeveel
De Helft het wint van 't Heel.

Zelfs waagt hij zich een enkele maal aan 't vervaardigen van een Latijns gedicht: „Encomium Patriae”.

Veel is dit bij elkaar niet. Iets meer is te leren uit zijn brieven, die

ons een aardig kijkje gunnen op zijn waardering der oude literatuur en cultuur.¹

Horatius heeft voor hem, als voor zo velen, het meeste betekend. In een brief aan Mevr. Kleyn—Ockerse, die hem om advies over een gedicht had gevraagd, deelt hij haar hierover mee, dat hij zich „een aantal van zijn gedichten zo eigen (had) gemaakt, dat (hij) dezelve grotendeels van buiten ken(de)”. Zijn zoons vertelden later, dat hij de meeste Oden nog in zijn laatste jaren kon opzeggen.

Dat Staring, die zo weinig schreef, en zo veel veranderde en verbeterde, het „nonum prematur in annum” volkomen onderschreef is te begrijpen. Aan Van Kampen schrijft hij in 1823: „Een Fransch Journaal heeft gezegd: que le caractère de mon talent étoit la facilité”. Dit oordeel streelde mij bijzonder! Waren somtijds mijne stukjes ras op het papier geworpen, ik heb gemeend naar die raadgevingen van Horatius te moeten luisteren welke een Voltaire en een Wieland zelfs gevolgd hebben, en begreep tot een laat nakomend, geduldig overzien te zijn gehouden”, en in '39 aan Peerlkamp: „Het prematur van Horatius kan, geloof ik, bij ons niet genoeg gepreekt worden”.

Van andere schrijvers horen we niet dan terloops. Ook schijnt hij zich in later jaren met deze studiën niet druk meer te hebben bezig gehouden. In 1832 had Peerlkamp een „Novum Carmen latinum” in het licht gezonden, waarin hij Leopold, de nieuwe Koning der Belgen, duchtig had aangevallen. Ook Staring las het en schreef de auteur erover. Na Leopold enigszins in bescherming te hebben genomen, geeft hij toe, dat hij het gedicht niet volkomen heeft kunnen begrijpen. „Een leek ontwent het latijn — dit kan niet anders. Non omnia possumus”.

Slechter schijnt het met zijn kennis van het Grieks te hebben gestaan. Dat hij geen graecus is, bekent hij Peerlkamp volmondig, als hij het eens heett over het „vermogen om woorden saam te stellen”; onze taal is daartoe meer geschikt dan het Latijn, maar hij „gelooft” dat het Grieks zich gemakkelijker zou voegen.

In 1818 deelt hij een correspondent mede, dat hij juist weer eens Plutarchus' Philopoemen heeft gelezen, en men zou er heel wat van denken; maar in een brief uit datzelfde jaar aan Mr. Jeronimo de

---

¹ Uitgegeven door Dr. G. B. Opsteken, Brieven van Mr. A. C. W. Staring, Haarlem 1916.

Vries windt hij er geen doekjes om, dat hij Plutarchus las in een Latijnse vertaling!

Ook speelt zijn geheugen hem met betrekking tot de Grieken wel eens parten. „Göthe had Hesiodus in 't ongedeeld bezit van zijne Muzen moeten laten” schrijft hij aan Lulofs, en bedoelt natuurlijk Herodotus.

Boven zijn gedicht „De Vorstin in het Dorp” had hij een motto geplaatst uit Theocritus. Daarover heeft hij het in 1815 (dan De Vries) en het is de moeite waard de passage hier af te schrijven, omdat zijn oordeel over de literatuur van Hellas er aardig uit blijkt: „Ik heb er na het afschrijven een Grieksch motto boven gezet — niet als uithangbord van geleerdheid, maar opdat zodanigen die altoos hoog willen gevlogen hebben zich daarbij aan een literatuur mogen herinneren waarin zeer dikmaal langs de aarde wordt gezwefd — ondertusschen kan men bij dat laag zweven wel eens met een hangend been aan de aarde raken en zich vooral bij harde vorst aan zijn eksterogen zeer stoten”.

Toch moet men niet denken, dat de Grieken hem onsympathiek waren. Toen zijn zoon Maurits in 1822 en volgende jaren als adelborst in de Middellandse Zee voer, verzocht hij hem moeite te doen een stukje steen „niet groter dan een walnoot” van Ithaka (men hield destijds Thaiki daarvoor) mee te brengen, en, zegt hij, „zet gij den voet op den grond van Troje, zo pluk er een blad en bewaar het.”

Ook over het onderwijs in de klassieke talen heeft hij zijn oordeel gegeven (17 Oct. 1815 aan de Minister van Binnenl. Zaken). Wat hij dacht over de gebruikelijke lectuur, daarover licht de volgende passus in: „Het Reglement in den 23sten Artikel vermeld is in te goede handen om geen vertrouwen te doen koesteren dat onze aankomende schooljeugd eindelijk min vervelende, en min aanstotelijke boeken in de handen zal krijgen dan ons in den Erasmus, de Tristia, alle de Eclogen van Virgilius, den volledigen Ovidius, den volledigen Suetonius, en den volledigen Ierentius eenmaal toegevoerd werden. (Dat) zal een misbruik weren dat waarlijk al te grof liep”.

Zo zijn er nog allerlei kleine biezonderheden uit zijn correspondentie op te diepen. Het bovenstaande echter moge hier volstaan om deze belangwekkende figuur met zijn klassieken bezig te zien.

Soest.

TH. H. D'ANGREMOND.

Merkwaardige woorden van Cato den Ouden [234—149]

Toen hij eens het volk te Rome tot rede wilde brengen — op een ongelegen tijd eischte het een uitdeeling van levensmiddelen — begon hij zijn toespraak: Moeielijk is het, medeburgers, tot de maag te spreken, want zij heeft geen ooren! —

In een kritiek op de weelde zei hij, dat het moeielijk is een staat te redden, waar een visch meer kost dan een os. De Romeinen, zeide Cato, lijken op vee; zooals schapen stuk voor stuk den herder niet gehoorzamen, maar allen te zamen als kudde wel hun leiders volgen, „zoo ook gij, — dien ge elk voor u zelf niet zoudt willen als raadsman nemen, door dien laat ge u allen te zamen leiden”.

Over den invloed van de vrouw sprekende, zei hij:

Alle andere menschen heerschen over hun vrouwen, wij over alle menschen, — over ons de vrouwen.

Dit is overgenomen van de beroemde gezegden van Themistokles. Want deze, die in vele aangelegenheden door tusschenkomst van zijn vrouw door zijn zoon beheerscht werd, zei eens:

„Vrouw, de Grieken worden door de Atheners beheerscht, de Atheners door mij, ik door U, gij door Uw zoon.

Laat hij zijn invloed niet misbruiken, waardoor hij, schoon geenszins een hoogvlieger, meer dan iemand anders van de Grieken te zeggen heeft.

Het Romeinsche volk weet niet alleen van purperen stoffen maar ook van wetenschap den prijs te bepalen, want zooals de verwers

die kleur bij voorkeur aan de stof geven, die den meesten aftrek vindt, zoo leert de jeugd met geestdrift alleen die vakken, die door U het meest beloond worden.

Hij spoorde hen aan, indien zij door deugd en wijs beleid groot geworden zijn, niet om te slaan naar minder; maar indien door onmatigheid en ondeugd, te veranderen naar beter; want hierdoor waren zij reeds voldoende groot geworden.

Hij berispte hen, omdat zij herhaaldelijk dezelfde lieden tot bestuursfuncties kozen. Gij lijkt of het regeeren niet hoog te schatten of niet velen te hebben, die verdienen te regeeren.

Omtrent een tegenstander, die slecht en onwaardig leefde, zeide hij: Zijn moeder houde het voor een vloek, niet voor een wensch, als men de hoop uitspreekt dat hij haar moge overleven.

Van zichzelf zei hij: mijn tegenstanders benijden mij, omdat ik eiken dag vroeg opsta en met achterstelling van mijn eigen zaken, de algemeene zaak bezorg.

„Liever blijf ik zonder belooning om een goede dan zonder straf om een verkeerde daad”.

„Vergiffenis wil ik wel anderen, die falen, geven — niet mijzelf”.

Toen de Romeinen eens naar Bithynië een gezantschap stuurden van drie mannen, één met jicht, een tweede met een schedel, waarin door een operatie een gat was en een derde, die voor zot gehouden werd, spotte Cato: Een gezantschap hebben de Romeinen gezonden, dat noch voeten, noch een hoofd noch een hart heeft.

Wijzen, placht hij te zeggen, hebben meer voordeel van gekken dan gekken van wijzen. De wijzen immers wachten zich wel voor de misslagen der gekken, maar de gekken kunnen de wijzen niet navolgen.

Een lekkerbek, die zijn gezelschap verlangde, wees hij af: hij kon niet omgaan met iemand, wiens verhemelte fijner gevoel had dan zijn hart.

Van een verliefde zei hij: Zijn ziel leeft in een andermans lichaam.

Van drie dingen had hij berouw; dat hij een vrouw een geheim had toevertrouwd, dat hij over zee een reis gedaan had, die hij over land had kunnen doen, en dat hij een dag nutteloos had voorbij laten gaan.

Jonge lieden zag hij liever rood worden dan bleek.

Plut. Cato Maior 9.

E. S.

Zinrijke grammaticale reeksen

In de 6^e jaargang van ons Maandblad, blz. 29 heeft men een merkwaardig Latijns grafschrift kunnen lezen, in Noord-Wales genoteerd door Prof. Fijn van Draat, die tevens een Engelse vertaling citeert. Het Latijn luidt:

mors mortis mortis mortem nisi morte dedisset
aeternae vitae ianua clausa foret.

In het Nederlands:

Had dood des doods aan dood niet dood door dood gegeven,
Gesloten waar' de poort van 't eeuw'ge leven.

Merkwaardig is het grafschrift in de eerste plaats om de scherpte der dialectiek, waarmede hier in zo kort bestek de Christelijke geloofswaarheid zonder één overbodig woord wordt uitgedrukt. Om de uitspraak wel te doen verstaan, moest men eigenlijk in de boven gegeven Nederlandse vertaling schrijven: *Dood des Doods* (d.i. Christus) *aan Dood* (vgl. I Korinth., 15, 26 en Openbaring, XX, 14).

De Zoon Gods, het Leven (Joh. XIV, 6; Kol. III, 3), is naar de eeuwigheid het *Niet-zijn* van het *Niet-zijn* en naar de tijd, als Verlosser der gelovigen, de *Vernietiger* van den *Vernietiger*, — Aldus, zo dunkt het mij, zou men de gedachte van den dichter, die Christus *MORS MORTIS* noemde, mogen weergeven; de gedachte staat buiten het *speciaal* eschatologisch verband van de bovengenoemde plaatsen uit het Nieuwe Testament, die ik slechts noemde wegens de personificatie aldaar van den Dood. *Morte* betekent natuurlijk: *door Zijn dood* (als mensenzoon). In *aeternae vitae* keert positief de grondgedachte van *mors mortis* terug.¹

Tot zover de zin van dit diep-doordacht grafschrift, dat slechts schijnbaar tautologieën bevat. En nu iets over de vorm. Het zal den lezer ongetwijfeld zijn opgevallen, dat het eerste vers een volledige declinatie geeft van het substantivum *mors* in de grammaticale volgorde. Zo ergens, dan zou men hier kunnen spreken van een zinrijk spel, waarbij dan echter te bedenken is, dat de dichter zeer

¹ Voor de naar oorsprong oud-Christelijke stijl-figuur kan men o. a. vergelijken Vondel, W. B. Dl. IV, blz. 826, vs. 1694 (van de gemeenschap met Christus in het sacrament des altaars): „Hier leeft het hart in troost: hier s t e r f t d e d o o t. Hier geeft u Godt den voorsmaeck van 't onsterflijck.” — Bij de keus tussen *mortem d. alicui* en *morti d. alicui* ben ik afgegaan op de metrische compositie, die voor 't eerste pleit.

wel gemeend kan hebben, slechts expliciet te maken, wat in werkelijkheid reeds — voor het oog verborgen — in deze naamvallenreeks verborgen was. Analoge gevallen zijn op meer dan een plaats te vinden; ik wil tot besluit van deze kleine bijdrage een vermelden, dat mij indertijd, toen 'k het noteerde, bizonder heeft getroffen. Op de voorgevel van het gymnasium-gebouw in zeker Hongaars stadje kan men het volgende opschrift boven de ingang lezen:

praesens imperfectum futurum perfectum.

Men verstaat de zin van deze uit de grammatica overgeschreven reeks termen, zodra men in het midden een komma plaatst.

J. D. M.

Odysseus en de wandelende Zeeman

In „Quo Vadis”, het officiële orgaan van de Nederlandsche Christen Zeeliedenvereniging trof ik het volgende aan:

„Dat er een legende bestaat van de „wandelende Jood” is een ieder bekend; dat er ook een bestaat van de „wandelende Zeeman” dat weet niet iedereen.

Toch bestaat ze.

Maar het is een varende legende, ze „gaat” alleen op zee, op de schepen.

Vrij vertaald uit het oeroude „Messroomsch” in gewoon „Nederlandsch” luidt ze aldus:

Er was eens een zeeman, een echte zeeman, die genoeg van het varen had, meer dan genoeg, want z'n verlangen ging niet alleen uit naar een „walbaan”, neen, behalve dat, wilde hij met alle geweld de zee en alles wat der zee is, vergeten; daar hij zich pas dan gelukkig zou achten.

Teneinde dit mogelijk te maken moest hij z'n „walbaan” dáár zoeken, daar, waar z'n medemenschen nog nooit gehoord hadden van een zee, van schepen, van varensmenschen. Pas daar zou 't hem mogelijk zijn alle herinnering aan z'n vroeger bestaan absoluut kwijt te raken.

Hij monsterde af. Verkocht z'n bullen; kocht voor 't geld een waarloos¹ *Anker*. Dat anker bond hij op z'n rug en zoo toog de

---

¹ Waarloos: sloopsterm, gebruikt voor dingen, die op het schip worden meegenomen om onbruikbaar geworden zaken te vervangen.

„bekeerde” de binnenlanden in na afscheid genomen te hebben van wat eens zijn lust en z'n leven was; zich voornemens pas dan rust te nemen, wanneer hij in een samenleven zou te recht komen waar men z'n zonderlinge last zou aanzien voor b. v. een ploeg of iets dergelijks.

„Immers” zoo overlegde hij bij zichzelf, „waar ze niet weten wat voor een ding dit is, daar hebben ze ook geen idee van schepen en varen.” Dan zou ik kunnen vergeten en dus gelukkig zijn . . . .

Hoe 't dezen zeeman op z'n „wandeling” verging weet niemand, de legende meldt dit niet.

Toch kan met vrij groote zekerheid vastgesteld worden dat deze „wandelende Zeeman” nog steeds „wandelende” is . . . .”

Ieder der lezers van Hermeneus denkt bij het vernemen van deze legende onmiddellijk aan Odysseus en het bevel, dat Tiresias hem gaf (Odys. XI, 119—137). Zou de redeneering van dezen zeeman de oplossing geven van de vraag, waarom Odysseus zoo ver het land in moest gaan? Hoe is deze legende in de messroom gekomen? Door een klassiek gevormd zeeman? Of zouden we durven aannemen, dat ze reeds eeuwen oud is en misschien reeds in de oudheid uit de Odyssee in de triere geklommen is? Weet wellicht een der lezers nog meer aangaande deze legende of aangaande andere dergelijke?

A. S.

Maaltijden bij de Grieken

III.

Voor de meerderheid van de Grieken bleef het eten van vleesch een uitzondering; alleen bij openbare maaltijden, die met offers in verband stonden, werd er rund vleesch verdeeld. Een enkele maal slachtte men bij feestelijke gelegenheden jonge schapen en geitebokjes; bij de gewone gastmalen werd in hoofdzaak varkensvleesch en dan zoo vet mogelijk, gegeten, ook gezouten, als ham, en gehakt in worstjes. De worsthandelaars op de markt vervalschten het vleesch graag niet dat van ezels en honden, omdat dit goedkooper was. Onder het veel gegeten wild en gevogelte waren vooral de

hazen geliefd (het was een volksgeloof, dat men mooi werd door het eten van hazen!); verder kippen, kraanvogels, lijsters en ganzen; de lever van deze laatste was een uitgezochte lekkernij. Uit Spanje en Lycië kwam zeer smakelijk rookvleesch.

De bekende „zwarte soep” van de Spartanen was een soort vleeschbrij, die de Atheners later namaakten en verfijnden. De jongelieden in Sparta mochten, als zij aan de gemeenschappelijke maaltijden deelnamen, jachtbuit meebrengen, omdat men hoopte, zoo de lust voor jagen en andere gezonde uitspanningen in de buitenlucht aan te wakkeren.

Zooals ik reeds zeide, was het vroeger eenvoudige dessert in den loop der tijden uitgebreid met vleeschspijzen en met visch. Van oudsher werd in Griekenland visch als een der meest gewone voedingsmiddelen beschouwd; men kende er buitengewoon veel soorten zeevisch en als zoetwatervis ch vooral de aal uit het Kopais-meer. Door het luiden van een klok (men denke aan onzen omroeper, die in kleine plaatsen nog bestaat, speciaal voor het afroepen van den vischafslag), werd het begin van den vischverkoop bekend gemaakt. De voornaamste burgers gingen zelf naar de markt en boden daar tegen elkaar op; er bestaat zelfs een geschrift, waarin geprotesteerd wordt tegen de gewoonte van de vischhandelaars om te overvragen (net als nu nog!): daardoor was het alleen mogelijk voor zeer gefortuneerden, de betere visch te koopen. De eenvoudigste was de kleine apua, waarvan men er soms wel 100 voor één obool (ong. 10 cents) krijgen kon. Een der meest bekende visschen uit deze streken is ook nu nog de tonijn: verder at men veel sleur, kreeft, oesters, mosselen en zelfs schildpadden. Tonijnen en sleur werden dikwijls gezouten (de lekkerste gezouten tonijnen kwamen uit het Spaansche Gades). Eenvoudige menschen aten de gezouten visch zóó met brood en kaas, of gekookt in een linzenbrij; bij rijkeren diende hij dikwijls tot voorspijs, bereid met mosterd, olie en kruiden.

De Grieken waren meesters in het kruiden van hun voedsel, waarvoor zij, behalve de ook aan ons bekende specerijen (bijv. anijs, kümmel, mentha, koriander, thijm), vooral silphion gebruikten, dat vroeger in scheepsladingen van Kyrene, op de kust van Noord-Afrika, de eenige plaats, waar men het verbouwde, naar Griekenland werd vervoerd, maar dat later geheel uitstierf. Met het toenemen van den handel kwamen er sterke kruiden uit Indië in gebruik, vooral peper.

Met een enkel woord heb ik reeds gesproken over de wijze, waarop de Grieken in den door Homerus beschreven tijd het meel, bestemd voor brood, met een handmolen maalden. Volgens Romeinsche berichten stampte men, vóórdat de handmolen in gebruik kwam, het meel in groote mortieren fijn; later liet men ezels (bij de Romeinen ook paarden) den molen in beweging brengen. Soms mengde men het meel met allerlei andere bestanddeelen, zelfs wel eens met klei. Naar gelang van de wijze, waarop het brood gebakken werd, verkreeg men verschillende soorten. Soms bakte men het op een hard tusschen gloeiende platen, een ander maal onder heete asch, terwijl de meest voorkomende manier dezelfde was, die tegenwoordig ook wordt toegepast, nl. het bakken in een oven. De Grieken aten over het algemeen, juist als wij, gegist brood, waartoe men op verschillende manieren zuurdeeg bereidde.

Voor het braden van vleesch enz. gebruikt men in het Zuiden ook nu nog weinig boter; deze is eerst in de 19de eeuw daar bekend geworden. Vet vleesch kon men in zijn eigen vet braden; in andere gevallen werd olijfolie aangewend, een zeer bekend handelsproduct. Bij de bereiding kruidde men het vleesch, vooral met knoflook, koriander en silphion; vóór het opdienen werd het met verschillende pikante sausen overgoten.

Over het klaarmaken van visch weet men niets bijzonders; waarschijnlijk deed men dit juist als bij ons. Vóór de bereiding van gezouten visch werd deze in water geweekt en moest daarin zóólang blijven liggen, totdat het water niet meer rook en een zoeten smaak gekregen had; na de bereiding overgoot men deze visch met olie en diende ze op in een of andere pikante saus, o. a. de zg. garumsaus (gemaakt uit bestanddeelen van verschillende visschen), die ook nog in de Middeleeuwen in gebruik was.

Groenten en peulvruchten werden gekookt en de laatstgenoemde dikwijls geroosterd; eieren aten de Grieken evenals wij: zacht of hard gekookt, als spiegeleieren of gesmoord. Men maakte kaas van geiten- of van schapenmelk; ook kende men kaas met gaten erin, bereid in eigen land of uit andere plaatsen aangebracht, vooral uit Sicilië.

Behalve boter was ook suiker in Griekenland onbekend; ter vervanging daarvan gebruikte men honig. De bij ons veel toegepaste citroenen bestonden in dien tijd niet; in plaats daarvan werden, bijv. bij de bereiding van vleesch enz. steeds uien aangewend.

Hoe een Grieksche keuken er heeft uitgezien, weet men niet. Bij Homerus stond de haard, waarop men kookte, in het megaron (de groote zaal); er was geen afzonderlijke kookgelegenheid. In Romeinschen tijd was in de huizen op het land, evenals nu nog bij onze boeren, de groote woonruimte tegelijk keuken; in de stads-huizen bestond er echter wel een speciale ruimte voor het bereiden der spijzen en naar alle waarschijnlijkheid zal het bij de Grieken wel evenzoo zijn geweest. De haard was in den muur gemetseld en een der ramen was daarboven aangebracht; schoorsteen en er niet, dus de rook moest door de vensters ontsnappen. Dikwijls was de keuken iets hooger van verdieping dan de omliggende vertrekken. Behalve in woonhuizen bevonden zich steeds keukens bij tempels en graven.

Vóór de Perzische oorlogen waren vooral de Atheners bekend om hun eenvoudige levenswijze; in Boeotië en Thessalië was men veel luxueuser, terwijl de Ioniërs (in de steden aan de kust van Klein-Azië) den naam hadden, onder den invloed van het Oosten zeer verrijkt te zijn geworden. In de zesde eeuw v. Chr. bestond er bij hen reeds een zelfstandige huurkeuken; waarschijnlijk is, van Ionië uit, de „keuken“-luxe over Korinthe in Griekenland binnengedrongen. Toen begonnen de rijkeren hoog betaalde koks uit het buitenland (vooral Sicilië en Byzantium) in hun huizen op te nemen, terwijl in de vijfde eeuw het beroep van kok reeds inheemsch geworden was. Verschillende bekende schrijvers uit de 5de eeuw trekken te velde tegen de luxe op het gebied van eten en drinken. Voor de komediedichters zijn de koks, die telkens in hun stukken voorkomen, een voorwerp van spot, vooral om hun gewichtig optreden. Zeven koks worden vergeleken met de zeven wijzen, waarbij er zes met name genoemd worden; de zevende plaats is voor denge, die het best stelen kan. Huwelijksfeesten vielen bij uitstek in hun smaak, omdat zij daarbij de beste gelegenheid hadden tot stelen. Uit een komedie van Aristophanes blijkt, dat er ook publieke koks in Athene waren, die op de markt kookten en hun waren openlijk te koop aanboden.

In Zuid-Italië was de hef de voor lekker eten en drinken altijd grooter geweest; dan in Griekenland (men denke aan de reputatie van de Sybarieten!). In de volkskluchten werden de goden en vooral ook Herakles, met blijkbaar genoeg voorgesteld als echte lekkerbekken bij gastmaleu. Toen Herakles eens een keus moest doen uit

een aantal boeken, koos hij een kookboek en zeide, dat het meer of minder doorbraden van een spijs belangrijker was, dan de inneming van Troje!

Oorspronkelijk waren de beroepskoks slaven geweest; op den duur echter namen vrije mannen dit beroep ter hand. Zij hadden ook leerlingen, die twee jaar moesten dienen en dan het schort van leerling droegen. Als eerste eigenschap van een dergelijken leerling beveelt men aan, dat hij flink moet kunnen praten en brutaal zijn; daarnaast is het echter noodig, dat men zich op de hoogte stelde van verschillende wetenschappen: astronomie, de leer der jaargetijden, architectuur, strategie, geometrie enz. Voordat men het recht heeft zich kok te noemen, moeten er verscheidene examens worden afgelegd. Ten slofte moest iedere kok bij de magistraten zijn naam opgeven, om officieel erkend te worden.

Prachtig is het verhaal van Athenaeus over den kok van Demetrios van Phaleron (ong. 350—283 v. Chr.), die zich zoo verrijkte met de overblijfselen van de tafel van zijn heer, dat hij in twee jaar drie groote huizen kon koopen, en zeer brutaal en veeleischend werd. Over het algemeen waren trouwens deze heeren zulke geweldenaars, dat het gewone personeel voortdurend in angst leefde, wanneer bij een feestmaaltijd de huurkoks, soms met twaalf man tegelijk, hun intrek in de keuken namen.

Ook aan de tempels waren koks verbonden, belangrijk, omdat zij precies op de hoogte waren van het streng geregelde, sacrale toebe-reiden van de offers. Iets nieuws mocht daarbij nooit worden inge-voerd; wie dit deed, werd afgeranseld.

Het spreekt vanzelf, dat in een land, waar men in den bloeitijd zooveel werk van het eten maakte, ook kookboeken bestonden. Het oudst bekende is dat van Mithaikus, volgens zeggen een Syracusaner uit de vijfde eeuw, die voor de Grieken op zijn gebied even belangrijk wordt genoemd, als Phidias onder de beeldhouwers. Uit Sparta was hij uitgewezen, omdat men daar geen luxe in de keuken duldde; waarschijnlijk was hij dus kok. Verscheidene latere schrijvers over de kookkunst zijn uit Sicilië of Zuid-Italië afkomstig. Naast de algemeene kookboeken, zijn er ook losse recepten gevonden, zonder den naam van den schrijver. Een afzonderlijke rubriek vormen de geschriften van doktoren op dit gebied. Zij spreken in hoofdzaak over de spijzen, die de menschen het best bekwamen en die het gezondst zijn, en over wat men bij bepaalde ziekten eten moest.

Uit het bovenstaande overzicht blijkt, dat de belangstelling voor een welvoorzienen disch bij de Grieken niet kleiner was, dan in onze tijden, maar ook, dat zij, hoeveel waarde zij ook hechtten aan spijs en drank, boven alles gesteld waren op een levendig en onderhoudend gezelschap.

Den Haag

Dr. E. F. PRINS DE JONG.
